

Ambaixador de catalunya i de La República

La Segona República espanyola va iniciar la seva singladura, breu i complexa, amb il·lusió en l'ànim col·lectiu. **Pau Casals** s'hi va identificar, talment com la major part del poble català. I no només això, sinó que va treballar molt, tant amb la seva orquestra com amb altres iniciatives, per donar-hi suport, tal com documenta en aquestes pàgines l'historiador **Josep Maria Figueres**.

TEXT

Josep Maria Figueres

FOTOS

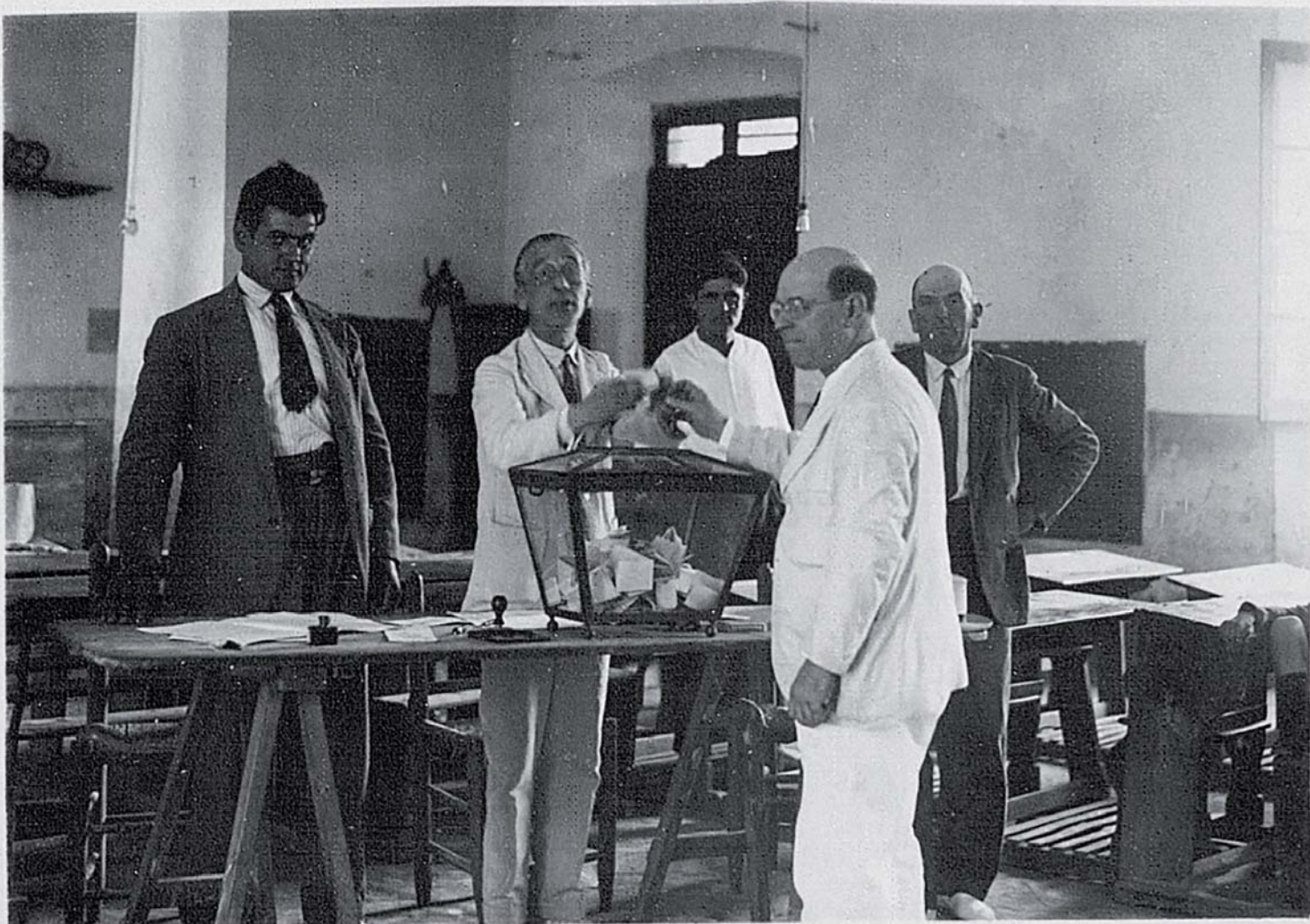
Arxiu Fundació Pau Casals

Pau Casals veia la República com un règim igualitari que, a més, havia de portar l'Estatut de Catalunya i el progrés social. Com la major part de la població catalana, aquesta adhesió no estava vinculada només a un partit polític, sinó a una visió general que reunia catalanisme i republicanisme com una ruptura amb un passat immediat corrupte, amb una monarquia i uns polítics sense cap prestigi social. El catalanisme, que fins aleshores havia patit prohibicions i censura en matèria de llengua, premsa, editorials, institucions i entitats, tenia una concepció de llibertat nacional suspesa. **Casals** s'hi va identificar de manera plena: demòcrata, republicà, catalanista i progressista afí al programa de la República. A més, s'hi va vincular plenament, hi va donar suport i va posar l'activitat musical al seu servei al llarg de tot aquell quinquenni, entre el 1931 i el 1936.

Aquells anys, el prestigi del músic era molt gran al món occidental, i també va anar creixent a Catalunya. El periodisme cultural i el musical, la crítica especialitzada, l'adorava, començant per l'exigent setmanal *Mirador*, amb tots els seus grans col·laboradors de música. Al temps de la República, **Pau Casals** va minvar les actuacions internacionals, mantenint una notable presència al país i interpretant on se li demanés, de Girona a l'Arboç passant per Vilafraïa del Penedès o Vilanova i la Geltrú, amb un clar sentit d'implicació amb l'efervescència que vivia la societat. Ara bé, l'activitat de gires arreu no va aturar-se i va mantenir una constància al marge de la situació d'il·lusió que vivien les societats catalana i espanyola.

La vida seguia. I els concerts internacionals, també. El 17 de març de 1930 **Pau Casals** va actuar a París amb el patrocini de l'Association Amicale de l'Ecole Normale de Musique sota la direcció d'**Alfred Cortot**. Al maig va ser a Viena al Festival Brahms, i a París en tres sessions, amb **Cortot** i **Thibaud**, amb motiu del centenari de **Brahms**. I a l'Scala de Milà, arran del mateix aniversari, aquí amb el violinista **Bronislaw Hubermann**. El 17 de desembre de 1930 el trobaríem a la Sala Bianca del Palazzo Pitti de Florència, amb el pianista **Otto Schulhof**. El novembre de 1931 a Lausana, a Ginebra i a Zuric, amb el patrocini de la discogràfica His Master's Voice. Aquell mateix any va tocar a Budapest, ciutat on triomfaria repetides vegades. El 1932 a Viena en un cicle dedicat a **Haydn**, el 21 de maig de 1933 a Berlín...

A Barcelona va seguir una labor intensa, que va tenir un punt àlgid el 25 de setembre de 1932, en el concert organitzat per la Generalitat de Catalunya en l'homenatge al president del Govern de la República i al president de les Corts Constituents a les portes d'un nou Estatut altament anhelat i a punt d'obtenir-se tot just frustrat el cop de l'agost del 1932 del general Sanjurjo. El programa musical va ser popular, amb sardanes conegudes com "Per tu ploro", "Juny", "La Santa Espina" i "El cavaller enamorat" interpretat per les cobles **Barcelona** i **La Principal de la Bisbal**; una segona part amb la *Novena simfonia* de **Beethoven** amb l'**Orquestra Pau Casals**; una de tercera amb l'**Orfeó Català**, dirigit per **Lluís Millet**, cantant el "Cant de la senyera", "Les flors de Maig", "Negra sombra", "El cant dels ocells", "Don Joan i don Ramón", "Les fulles seques" i "La mort de l'escolà", i una cloenda amb l'**Orfeó Català** i la **Cobla Barcelona** amb "Marinada", "La balan-

LA REPÚBLICA VA SORGIR D'UNES VOTACIONS MUNICIPALS I VA POSAR URNES A TOT TIPUS D'ELECCIONS: AJUNTAMENTS, PARLAMENT DE CATALUNYA, CONGRÉS A MADRID... PAU CASALS S'HI VA VINCULAR PLENAMENT I VA VOTAR, UNA ASPIRACIÓ DE TOTS ELS DEMÒCRATES.

guera" i "Els segadors" com a final. A més, l'Orfeo Gracienc va interpretar la coneguda aleshores com "Oda a la joia", el final de la *Novena* de Beethoven. El concert va emmarcar-se en els actes oficials com a reconeixement als parlamentaris que van defensar l'Estatut de Catalunya.

L'any següent va estar marcat per una profunda inflexió: l'esclat de satisfacció provocat per l'aprovació del nou Estatut de l'hivern del 1932 –tot i les retallades diverses de l'original de Núria– va donar pas a la ruptura. El govern dretà del 1933 va imposar el conflicte i la manca d'esperit de concòrdia amb l'anul·lació de l'esperit republicà. La confrontació va esclatar l'octubre del 1934. No va ser una revolta independentista, sinó simplement la voluntat de tornar als orígens d'una República que el govern dretà malmetia, especialment pel que fa a l'autonomia catalana. Musicalment, aquell 1933 hi va haver diverses iniciatives i efemèrides, com l'aniversari de Wagner. Pau Casals, a més, va

presidir el comitè pro monument a Enric Granados, i en aquest rol va visitar l'alcalde de Barcelona, Jaume Aiguadé.

Però Casals era músic per damunt de tot, i sempre, fins i tot quan rebia amics a Sant Salvador, oferia concerts. Un d'aquests va tenir lloc el 25 de març de 1933, en "*una tarde marcera*", segons descriu un article publicat a *La Noche* per Rafael de Moragas: "*Oímos en el piano, interpretada formidablemente por Pablo Casals, la Sonata op. 111 de Beethoven*". En aquest concert privat hi van assistir també l'escultor Josep Clarà i el pianista Frank Marshall. La desaparició de la mare de l'artista, Pilar, encara era recent, no feia ni dos anys, i al músic li agradava passejar per la platja i tocar per als amics. Va romandre molt, en aquells temps, a Catalunya. Entre Barcelona i Sant Salvador componia, reposava i vivia tranquil. Fins i tot la revista *Mirador* en va fer broma amb la seves noves aficions: el billar i la cuina tradicional catalana, tip de tants restaurants europeus.

El músic veia la República com un règim igualitari que duria l'Estatut i el progrés social

La revista *Mirador* va fer broma amb les seves noves aficions: el billar i la cuina catalana tradicional

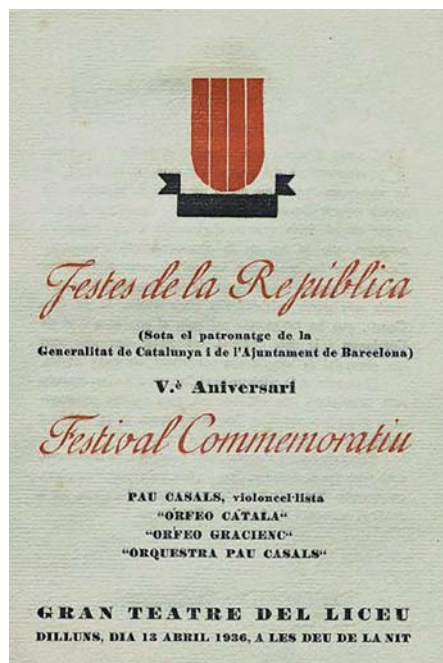

El 5 d'agost de 1933 va aparèixer una notícia a la portada del diari *Heraldo de Madrid* amb un títol contundent (“*La protesta de Pablo Casals contra las persecuciones sociales de Hitler*”), i també en parlava l'editorial del barceloní *El Día Gráfico*. El mestre va anunciar que no assistiria als concerts amb la Fil·harmònica de Berlín per les discriminacions del règim nazi. Casals, i el precedent val la remarca, va prendre una decisió: no anar a tocar a Alemanya. Aquell any, Hitler havia pres les primeres disposicions de control dels jueus i ningú no preveia que hi hauria la persecució física de sis anys després. Es tractava de mesures administratives, de discriminació laboral, funcionarial, etc.

Pau Casals va determinar que no podia mirar-s'ho de lluny i va anunciar que no hi aniria a tocar mentre hi hagués un règim de control i inhumanitat. La premsa se'n va fer ressò, i el setmanari *La Rambla* va dedicar-li l'editorial “Un gest exemplar”, on es deia: “Aquesta és la resposta dels homes dignes del món a la barbàrie d'una Alemanya que no hauria hagut de ressuscitar, amb la seva remor de batalles i el seu odi, amb les seves fogueres de llibres i la seva guerra de races”. Partits com Estat Català, ciutadans anònims i fins i tot una carta amb gairebé dues-centes signatures van donar suport a aquesta iniciativa. Altres inquietuds cíviqes de Casals van quedar-se en projecte, com el nonat monument a Enric Granados. Barcelona no va fer el monument, però sí Lleida, la seva ciutat natal, el 1966.

El setembre d'aquell 1933 el concert de l'OPC amb l'oratori *David, penitent* va tenir un gran èxit: almenys onze diaris de Barcelona van publicar la mateixa nota que, presumiblement, havia tramès el musicòleg, crític i secretari del patronat de l'OPC, Joaquim Pena. Una destacable labor de difusió del que avui seria un gabinet de comunicació altament eficient.

A DALT: CARTELL DEL FESTIVAL COMMEMORATIU DEL V ANIVERSARI DE LA REPÚBLICA (1936).
A LA DRETA: PAU CASALS AMB L'INDUSTRIAL I POETA JOSEP THARRATS A GIRONA (1933).

L'HOMENATGE DE BARCELONA

El 4 d'abril de 1934 el comentari del dibuixant Renart va ser destacable: “Hi ha hagut un recital de violoncel per Pau Casals i l'orquestra dirigida pel mestre Toldrà. A la primera part, concert de Boccherini amb *cello* i orquestra, a la segona el violoncel sol amb la *Suite* de Bach, i a la tercera, el concert de Schumann opus 129 amb *cello* i orquestra. Tot molt bé i molts aplaudiments”.

Tanmateix, es pot considerar que aquell any va arrencar amb una iniciativa important. L'Ajuntament de Barcelona va prendre l'acord d'atorgar a Casals la Medalla d'Or de la ciutat, declarar-lo fill adoptiu i dedicar-li un carrer. Tres grans honors. L'alcalde Carles Pi i Sunyer, acompanyat de cinc regidors, va presentar-se l'11 d'abril al Palau de la Música Catalana, aprofitant el concert de l'OPC, i l'hi va comunicar. Ventura Gassol va demanar que es fes públic al Palau, i així es va fer. Van sonar els timbres i el músic i arquitecte de la casa de Pau Casals a Sant Salvador, Antoni Puig, ho va dir al públic, i ho va celebrar efusivament. Casals, plorant, va abraçar-se amb l'alcalde. Hi havia hagut concert del músic escocès Francis Tovey, de qui Zanni, a *La Vanguardia*, va fer una bona crítica, tot elogiant igualment Casals per la ‘superba’ interpretació de la *Vuitena* de Beethoven, el poema *Pastoral* de Garreta.

El 23 de maig es va fer públic l'acord municipal, atenent la petició de més de dues-centes entitats, entre les quals la Biblioteca de Catalunya i l'Ateneu Barcelonès. La premsa ho va celebrar, però la Lliga Catalana va lamentar que no s'hagués aprovat en un ple, tot i fer constar el seu suport perquè l'acord era ‘justificadíssim’. Finalment, el 16 de juny va inaugurar-se la placa i hi van participar la Banda Municipal, dirigida per Lamote de Grignon, i els castellers del Vendrell. Pi i Sunyer va fer un elogi públic de Casals, i al Saló de Cent de l'Ajuntament es va fer l'acte de nomenament de fill adoptiu i d'atorgament de la medalla. A més de les autoritats municipals barcelonines, per la Generalitat hi va assistir el conseller de Cultura, Ventura Gassol, que va fer-ne l'elogi a l'acte del Saló de Cent, igual com l'alcalde del Vendrell.

En realitat, a Casals tant li plaïa el gran acte com un petit local, sempre que hi hagués escalf. El prestigiós setmanari *Mirador* va demanar el doctorat honorífic per a Pau Casals en un sentit article. Però va ser Escòcia qui va avançar-se. Concretament, la Universitat d'Edimburg. Immers en la gira per Europa (Anglaterra, Itàlia...), Casals va estar molt satisfet del reconeixement, que va adquirir una importància especial en la vida pública catalana. S'hi van desplaçar periodistes i fotògrafs. Lluís Bertran va escriure

EL MESTRE PAU CASALS I EL PRESIDENT DE LA GENERALITAT, LLUÍS COMPANYS, A VILAFRANCA DEL PENEDÈS L'ANY 1934.

una pàgina a *La Veu de Catalunya* el 10 de juny en la qual comentava la glorificació de Catalunya gràcies a la feina de Casals.

Al l'Arboç del Penedès se li va retre també un homenatge i se li va dedicar un carrer, el 26 d'agost del mateix 1934, amb una multitud al carrer, com mostren les imatges d'una generació que volia acostar-se a qui havia esdevingut una personalitat de país. Per la seva indumentària, amb gorra i brusa, s'observa com no eren ni menestrals ni burgesos, sinó camperols i treballadors que estimaven de manera intuïtiva el músic. Tal com va escriure J. Prats a *El Baix Penedès*: "Casals és un exponent de Catalunya".

A LES PORTES DE LA GUERRA

El 13 d'abril de 1936 va fer-se un nou concert d'homenatge a la República, al Gran Teatre del Liceu i protagonitzat per l'Orfeó Català i l'Orfeó Gracienc, dirigits pels mestres Lluís Millet i Joan Balcells, respectivament, i l'Orquestra Pau Casals. Enric Casals va exercir de director de l'orquestra, amb el seu germà Pau de violoncel·lista. El programa, en tres parts, contenia cançons populars i dos esplèndids concerts.

En definitiva, els anys de la República van ser dels més significatius de la vida de Casals. Les activitats en què va estar compromès, des de l'OPC fins a l'Associació Obrera

El 1933 Pau Casals va anunciar que no tocaria a Alemanya per la discriminació patida pels jueus

Casals es va vincular amb l'esperança, i després ho va fer amb els vençuts militarment

de Concerts i la Junta de Música, van assolir un alt nivell, i el compromís cívic i musical van arribar a un punt feliç de conjunció.

Pau Casals va trobar-se amb el seu poble, amb Catalunya, i va ser feliç. Van ser anys d'esperança i de plenitud, d'una aurora que va veure's truncada per una posició antide-mocràtica, anticatalana i antiprogressista: el cop d'estat militar que, en fracassar per l'oposició popular i de la Generalitat de Catalunya, va menar a una terrible Guerra Civil, violenta com totes, però en què hi va haver la voluntat d'exterminar físicament l'enemic, fet que va comportar un trasbals social, polític, econòmic i cultural les conseqüències del qual encara perduren en un substrat ideològic autoritari a l'Estat espanyol i a una Catalunya, com afirmaven els catalans de l'exili, que havia perdut el seu tremp i molt li costaria de recuperar.

Casals es va vincular amb l'esperança, i després ho va fer amb els vençuts militarment, però guanyadors moralment. Es preparava un concert en el marc dels actes de la Setmana contra la Guerra per al 19 de juliol de 1936. L'ambient era tens però encara no havia esclatat el conflicte. Ràdio Barcelona en va preparar la transmissió per tot el món, però en l'assaig, el dia abans, es va produir una nova terrible revolta militar. I aquesta, com es diu, és una altra història.